

Nr 135.

Ankom till riksdagens kansli den 20 maj 1921 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Göteborgs och Bohus läns landsting från skyldighet att för statens järnvägars räkning inlösa visst markområde vid Tingstad jämte två i ämnet väckta motioner.

(4:de avd.)

I en till riksdagen den 11 mars 1921 avlåten proposition (nr 281), vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har Kungl. Maj:t, under återopande av det med propositionen fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att Göteborgs och Bohus läns landsting må befrias från den landstinget enligt Kungl. Maj:ts dom den 27 november 1918 åliggande skyldigheten att till statens järnvägar med äganderätt upplåta visst område vid Tingstad under villkor, att landstinget vidtager andra av Kungl. Maj:t godkända åtgärder för beredande av sådant skydd för viadukten vid Tingstad, som avsetts med inlösen och överlämnande till statens järnvägar av förevarande område.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till återopade statsrådsprotokollet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 197) av herr *E. Hallin* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 294) av herr *O. N. Olsson* i Broberg m. fl., har hemställts, att Göte-

borgs och Bohus läns landsting må befrias såväl från den landstinget enligt Kungl. Maj:ts dom den 27 november 1918 åliggande skyldigheten att till statens järnvägar med äganderätt upplåta visst markområde vid Tingstad som ock från villkoret att vidtaga andra av Kungl. Maj:t godkända åtgärder för beredande av sådant skydd för viadukten vid Tingstad, som avsetts med inlösen och överlämnande till statens järnvägar av förevarande område.

I fråga om de skäl, motionärerna anfört till stöd för sin framställning, får utskottet hänvisa till motionerna.

Sedan 1898 års riksdag beslutat anläggning av en statsbana från Göteborg över Uddevalla till Skee under villkor bland andra om fri upplåtelse av mark av Göteborgs och Bohus landsting, åtog sig landstinget genom beslut den 22 september 1898 att beträffande förenämnda statsbana, dock endast så vitt den genomlöpte landstingets område, fullgöra det sålunda av riksdagen uppställda villkoret.

Efter det Kungl. Maj:t den 7 augusti 1903 fastställt definitiv plan för berörda statsbanas framdragande å sträckan från Skafteröd till Olskroken, påbörjades arbetena å nämnda bandel i slutet av samma år.

I enlighet med den fastställda planen framfördes banan på viadukt å sträckningen närmast norr om järnvägsbron över Göta älv.

Då fråga uppstod om expropriation av för berörda bansträcka behövtligt markområde, fordrade järnvägsstyrelsen till en början enligt skrivelse den 2 mars 1909, i huvudsaklig överensstämmelse med vederbörande arbetschefs förslag, dels att för ifrågavarande ändamål skulle lösas och med full äganderätt till statsbanan överlämnas visst mindre område, som å en vid handlingarna i ärendet fogad ritning betecknats med grön gränslinje, dels ock att upplag eller byggnad för förvaring av eldfarligt ämne icke finge uppföras närmare viaduktens mittlinje än 30 meter.

Sedermera och då under hand meddelats, att hinder möjligen kunde möta från landstingets sida för uppfyllande av sist omförmälda fordran om garanti mot uppförande av upplag eller byggnad i närheten av viadukten, yrkade järnvägsstyrelsen alternativt i skrivelse den 13 mars 1909 expropriation av visst större område, som å nyss berörda ritning utmärkts med heldragen röd linje och som sträckte sig till en bredd av 18 meter på ömse sidor om ovanberörda viadukts mittlinje.

Genom landstingets försorg ägde sedermera under år 1909 expropriation rum av ovan omförmälda mindre område, utgörande omkring 1,200 kvadratmeter. Detta skedde utan iakttagande av därför av järnvägsstyrelsen uppställda villkor och oaktat styrelsen under hand tillkännagivit.

att, därest styrelsens först gjorda yrkande icke vunne beaktande, styrelsen ansåge sig icke kunna frånträda sitt alternativt därmed framställda anspråk, enligt vilket expropriationen bort omfatta ytterligare omkring 2,760 kvadratmeter.

Vid de förberedande överläggningar i frågan, som under hand förts mellan järnvägsstyrelsen och landstinget, hade från statens järnvägars sida framlagts det förslag till lösning av tvistefrågan, att landstinget skulle låta expropriationen avse det större, med röd begränsningslinje utmärkta området, och att sedermera finge i vederbörlig ordning avgöras, om kostnaden för denna utvidgning av expropriationen skulle drabba landstinget eller statens järnvägar. Detta förslag blev emellertid, enligt vad av järnvägsstyrelsen uppgives, från landstingets sida tillbakavisat. Järnvägsstyrelsen har framhållit, hurusom vid nämnda tidpunkt det större områdets expropriation endast skulle hava dragit en jämförelsevis liten merkostnad (omkring 25,000 kronor).

Sedan landstinget sålunda endast utverkat expropriation av det mindre området, hänsköt järnvägsstyrelsen i skrivelse den 27 juli 1910 frågan till Kungl. Maj:ts avgörande. Styrelsen hemställde därvid, att förenämnda, med röda begränsningslinjer angivna område om 18 meters bredd på vardera sidan om viaduktens mittlinje måtte förklaras erforderligt för statsbanan genom Bohuslän.

Genom brev den 10 mars 1911 förklarade Kungl. Maj:t hela ifrågavarande område, innehållande sammanlagt omkring 3,960 kvadratmeter, erforderligt för framdragande av statsbanan Göteborg—Skee å dess sträckning från Skafteröd till Olskroken enligt därför fastställd plan.

Med åberopande härav anhöll järnvägsstyrelsen den 28 juni 1911, att landstinget måtte gå i författning om inlösen och överlåtande med äganderätt av den del av det i sistnämnda brev avsedda område, som icke redan exproprierats, men förklarade landstinget i svarsskrivelse den 29 januari 1912, att landstinget ansåge sig sakna skyldighet att inlösa och därefter till statens järnvägar med äganderätt överlämna ifrågavarande område om cirka 2,760 kvadratmeter.

I anledning härav lät järnvägsstyrelsen instämma landstinget till rådstuvurätten i Göteborg med yrkande om områdets överlåtande till statens järnvägar.

Rådstuvurätten meddelade dom i målet den 29 maj 1915 och ogillade däri järnvägsstyrelsens talan.

Rättens ordförande var emellertid av skiljaktig mening och ansåg,

att landstinget borde vara skyldigt att ytterligare inlösa och med äganderätt till statens järnvägar överlämna ifrågavarande markområde.

Göta hovrätt, dit järnvägsstyrelsen vädjade, fann genom dom den 19 januari 1917 ej skäl göra ändring i rådstuvurättens dom.

Målet fullföljdes av styrelsen hos Kungl. Maj:t.

Nedre justitierevisionen hemställde om fastställelse av hovrättens dom; föredragande revisionssekreteraren var emellertid av skiljaktig mening och yttrade:

»Enär landstingets utfästelse om kostnadsfritt tillhandahållande av mark för ifrågavarande statsbana måste så förstås, att landstinget åtagit sig ställa till statens järnvägars förfogande all den mark, som i vederbörlig ordning förklarades erforderlig för sagda banas framdragande genom landstingets område,

samt Kungl. Maj:t genom omförmälta brev den 10 mars 1911 förklarar jämväl omstända område vara i dylikt hänseende erforderligt,

hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte pröva rättvist att, med upphävande av hovrättens dom, förplikta landstinget att genast ombesörja överlåtande med äganderätt till statens järnvägar av återstoden av det område, som å den i rådstuvurättens dom omförmälta ritning utmärkts med röd gränslinje och icke redan blivit till statens järnvägar överlåtet.»

Vi sakens föredragning i högsta domstolen biföllo tre justitieråd nedre justitierevisionens betänkande, medan tre justitieråd, däribland det äldsta, gillade den av föredraganden yttrade särskilda mening.

Kungl. Maj:ts dom, som gavs den 27 november 1918, avfattades i enlighet med sistnämnda mening, vadan järnvägsstyrelsens i saken förda talan blev bifallen.

Efter det målet sålunda blivit avgjort i sista instans, uppdrog Göteborgs och Bohus läns landsting den 17 september 1919 åt förvaltningsutskottet att vidtaga alla erforderliga åtgärder för att å landstingets vägnar hos vederbörande myndigheter göra framställningar om befrielse för landstinget från skyldighet att med äganderätt överlåta ifrågavarande område till statens järnvägar.

Till fullgörande av det sålunda givna uppdraget hänvände sig förvaltningsutskottet i skrivelse den 14 januari 1920 till Kungl. Maj:t och anhöll, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder i syfte att landstinget måtte helt och hållet befrias från nyssberörda skyldighet, varjämte utskottet hemställde, att järnvägsstyrelsen måtte förstärkas att, i avvaktan på slutlig prövning av detta ärende, icke vidtaga åtgärder för verkställande av Kungl. Maj:ts ifrågavarande dom.

I nämnda skrivelse yttrade förvaltningsutskottet, efter att i korthet hava erinrat om vad i ärendet förekommit, bland annat:

»De områden, vilka landstinget förpliktats lösa, ägas, det å nedre sidan om viadukten av Göteborgs papperbruks aktiebolag och det å övre sidan om viadukten av Göteborg—Dals pappersbruks aktiebolag. Förstnämnda bolag tillhöriga område användes för närvarande av bolaget såsom upplagsplats. Å sistnämnda bolag tillhöriga område har dels anlagts en prämhavn och dels uppförts en fabriksbyggnad. Dessa byggnader äro delvis belägna å mark, som under åren 1907 och 1909 till jordägarna återstälts.

Vid ovan anmärkta förhållande är det tydligt, att landstinget för fullgörande av Kungl. Maj:ts dom kommer att få vidkännas avsevärda kostnader, om vilkas storlek det dock för närvarande torde vara svårt att förebringa utredning. Av ovanberörda sakförhållande, att å marken ifråga uppförts fabriksbyggnad, framgår emellertid utan vidare, att ersättningssummorna icke komma att stanna vid små belopp. Landstinget har förut fått vidkännas mycket stora utgifter, uppgående till 1,960,422 kronor 75 öre, för lösen av jord till längdbanan genom Bohuslän. På grund härav och med hänsyn till den hos de dömande myndigheterna rådande meningsskiljaktigheten i frågan, synes det, som om starka skäl skulle tala för att landstinget befriades från nu ifrågakommande ytterligare kostnader för längdbanan, hälst som dessa kostnader delvis förorsakats därigenom, att vederbörande jordägare satts i tillfälle att utföra dyrbara anläggningar å mark, som till jordägarna av statens järnvägar återstälts som behöflig allenast under byggnadstiden.»

I anledning av nämnda framställning från landstinget hemställde järnvägsstyrelsen, under hänvisning till en ingående motivering,

i första hand, att Kungl. Maj:st tacktes finna förvaltningsutskottets förevarande skrivelse icke till någon vidare åtgärd föranleda, eller,

i andra hand, om Kungl. Maj:st med hänsyn till i ärendet föreliggande omständigheter skulle finna skäl befria landstinget från förpliktelsen att inlösa och till statens järnvägar med äganderätt överlåta ifrågavarande område vid Tingstad, att landstinget måtte tillförbindas att ikläda sig av styrelsen godkänd förbindelse att svara för alla de kostnader och utgifter, som kunde drabba statens järnvägar, för den händelse viadukten skadades eller förstördes till följd av landstingets fritagande från skyldigheten att överlåta ifrågavarande område till statens järnvägar.

Ett fullgörande av de förpliktelser i fråga om tillhandahållande av vissa numera bebyggda markområden invid ovannämnda viadukt vid Tingstad, vilka enligt laga kraftvunnet domstolsutslag åvila Göteborgs och Bohus läns landsting, skulle, såsom av utredningen i ärendet framgår, komma att medföra högst avsevärda kostnader för landstinget. Med hänsyn till de föreliggande särskilda omständigheterna i detta fall vill utskottet därför tillstyrka, att landstinget befrias från sin ovannämnda skyldighet.

*Utskottets
yttrande.*

Däremot kan utskottet icke biträda det motionsvis framställda förslaget om att landstinget helt skulle frikallas från omsorgen om åstadkommandet på annat sätt av det skydd mot brandskada å viadukten, som var avsett att vinnas genom förvärvet av ifrågavarande markområden.

Med beaktande av de i motionerna anförda synpunkterna vill dock utskottet uttala, att det synes utskottet böra tagas under överbägande, huruvida icke det i propositionen uppställda villkoret rörande skyldighet för landstinget att vidtaga åtgärder i dylikt syfte kan, utan att äventyra statens rätt, dock så till omfattningen begränsas, att detsamma icke bleve för landstinget allt för betungande.

Bland de framkomna förslagen till skydd mot eldskada å viadukten innefattar ett uppförande av vissa brandmurar å dess ena sida och viaduktens bstrykande med eldfärg, varvid därjämte dispositionsrätten till vissa obebyggda mindre markområden skulle tillförsäkras statens järnvägar, ävensom utverkas vissa inskränkningar i förfoganderätten över ett intill viadukten beläget fabriksområde. Det synes utskottet som om landstingets skyldighet uti ifrågavarande hänseende kunde begränsas till vidtagandet av dessa eller andra motsvarande anordningar, för vilka, enligt vad utskottet inhämtat, kostnaderna inberäknat marklösen icke väntas komma att överstiga 100,000 kronor. Ett erbjudande från landstingets sida att ombesörja verkställandet av dessa åtgärder eller ock att erlægga ett mot kostnaderna härför svarande belopp torde därför få anses vara av beskaffenhet att kunna från statens sida godtagas; och vill utskottet hava uttalat, att, därest ett dylikt erbjudande framkommer, hinder från statens sida icke bör möta för att på grundval av ett sådant anbud med landstinget träffas uppgörelse om frikallande av landstinget från allt vidare ansvar för möjligen inträffande eldskada å viadukten.

Under åberopande av vad utskottet sålunda anför, får utskottet hemställa,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition och med avslag å herrar Hallins m. fl. och Olssons i Broberg m. fl. ovanberörda motioner, i vad de skilja sig från Kungl. Maj:ts förslag, må medgiva, att Göteborgs och Bohus läns landsting må befrias från den landstinget enligt Kungl. Maj:ts dom den 27 november 1918 åliggande skyldigheten att till statens järnvägar med äganderätt upplåta visst område vid Tingstad under villkor, att landstinget vidtager andra av Kungl. Maj:t godkända åtgärder för beredande av sådant skydd

för viadukten vid Tingstad, som avsetts med inlösen och överlämnande till statens järnvägar av förevarande område.

Stockholm den 20 maj 1921.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar *S. H. Kvarnzelius, A. C. Lindblad, Ollas A. Ericsson, N. A. Nilsson, H. F. Lamm, J. Nilsson* i Skottlandshus, *H. M. Bäckström, J. L. Widell, O. Bergqvist, E. A. Hallin, J. Pålsson* och *J. Nilsson* i Malmö samt

från andra kammaren: herrar *A. Anderson* i Råstock, *J. Jönsson* i Revinge, *O. H:son Waldén, C. R. Jansson* i Falun, *P. B. Nilsson* i Landeryd, *L. J. Carlsson-Frosterud, S. E. J. Lübeck, W. Bäckström, J. D. Norman, P. M. Olsson* i Blådinge, *L. Olsson* i Hov och *J. E. Andersson* i Ovanmyra.